

RIKSADVOKATEN

Det kongelige arbeids- og sosialdepartement
Postboks 8019 Dep
00300 Oslo

REF.:

VÅR REF.:
2019/01332-098 IWI001

DATO:
17.12.2019

KONTROLL OG KONSTITUSJONSKOMITEENS BREV AV 12. NOVEMBER 2019 TIL STATSRÅD ANNIKEN HAUGLIE VEDRØRENDE PRAKSISERINGEN AV EUS TRYGDEFORORDNING 883/2005 ARTIKLE 21

Setteriksadvokaten viser til Arbeids- og sosialdepartementets brev av 14. november 2019 til riksadvokaten med spørsmål vedrørende dommer som antas berørt av rettsanvendelsesfeil i tilknytning til EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21. Det vises videre til brev fra tidligere riksadvokat Tor-Aksel Busch av 16. november 2019 og fra setteriksadvokat Henry John Mæland av 18. november 2019 til Arbeids- og sosialdepartementet. I sistnevnte brev ble bebudet ettersendt et utfyllende svar.

Setteriksadvokatembetet ser det som hensiktsmessig å gi en oppdatert oversikt over dommer som vi i dag antar er berørt av rettsanvendelsesfeilen. Samtidig vil det bli redegjort for påtalemyndighetens arbeid for korreksjon av uriktig straffeforfølgning og prosessen med gjenåpning.

1. Antall dommer, fordeling på de enkelte år og statsborgerskap til de antatt uriktig domfelte

I Kontroll- og konstitusjonskomiteens henvendelse til statsråd Anniken Hauglie den 12. november 2019 er det blant annet bedt opplyst om antall mulig uriktige dommer, dommenes fordeling på de enkelte år samt statsborgerskap til de antatt uriktig domfelte.

Ved setteriksadvokatembetet har vi i dag kartlagt 78 fellende dommer som antas berørt av rettsanvendelsesfeilen i tilknytning til eksport av arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger til annet EØS-land.

Tabell 1 viser hvilket årstall dommene er avsagt og tabell 2 viser statsborgerskapet til domfelte.

Tabell 1

År	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antall dommer	4	10	14	18	18	14

Oversikten i tabell 2 gjelder dommer hvor domfelte er norsk statsborger eller statsborger fra annet EØS-land samt en dom hvor domfelte er ektefelle til statsborger i et EU/EØS-land.

Tabell 2

Land	Norge	Danmark	Sverige	Hellas	Nederland	Finland	Polen	USA
Antall domfelte	66	1	5	1	1	2	1	1*

*(ektefelle til EØS-borger. EUs trygdeforordning artikkel 21 omfatter også familiemedlem)

2. Tabell med flere opplysninger ved de 78 antatt uriktige dommer

Kontroll- og konstitusjonskomiteen sendte en forespørsel til Justis- og innvandringsminister Jøran Kallmyr den 3. desember 2019 hvor komiteen ba om ytterligere opplysninger i tilknytning til de aktuelle kjente dommer med feilpraktisering av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21. Komiteen ba blant annet opplyst om den enkelte dom: anmeldelsesdato, type trygdeytelse, anmeldt beløp, identifikasjon av dommen, domstidspunkt, domsslutning og soningsforhold. I den forbindelse ble det den 6. desember d.å. ved setteriksadvokatembetet utarbeidet en tabell med 72 dommer og som ble oversendt Justis- og beredskapsdepartementet.

I ettertid har setteriksembetet mottatt ytterligere informasjon, og da slik at det nå er kartlagt 78 dommer berørt av rettsanvendelsesfeilen. Vi vedlegger med dette tabellen med liste over de dommer som vi oversendte Justisdepartementet den 6. desember 2019, men med oppdaterte opplysninger per 16. desember d.å. Dommene er identifisert på bakgrunn av lister mottatt fra NAV Kontroll og Domstolsadministrasjonen. Setteriksadvokaten legger til grunn at det kan tilkomme ytterligere dommer i takt med politiet og statsadvokatenes arbeid for avdekke saker som berøres av lovanvendelsesfeilen, jf. punkt 4.

3. Hva er gjort og hva gjøres for å sikre korreksjon av uriktig straffeforfølgning

Riksadvokaten ble først formelt orientert om den urettmessige straffeforfølgningen i NAV-sakene under et møte med Arbeids- og velferdsdirektoratet og NAV Kontroll 16. oktober d.å., hvor det også ble redegjort for at det var avsagt en rekke dommer bygget på feil lovanvendelse. Møtet kom i stand etter at Arbeids- og velferdsdirektoratet 8. september oktober* d.å. henvendte seg til riksadvokatembetet per. telefon og ba om et møte. Det ble fra riksadvokatens representanter i møte anmodet om en umiddelbar oversikt over saker med dommer, og embetet mottok 17. september en liste over 38 dommer avsagt fra og med 2016 til og med 16. oktober d.å. Listen ble allerede samme dag gjennomgått for å spore opp om domfelte i de opplistede straffesakene med tilknytning til EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 var under soning, innkalt til soning eller etterlyst – for straks å kunne gi ordre om soningsavbrudd eller avlyse eventuelle etterlysninger. (* rettet av IWI 9.1.2020 -feilskrift)

Riksadvokaten mottok fra NAV Kontroll den 25. oktober d.å. lister med oversendte anmeldelser for trygdebedrageri. I tillegg mottok riksadvokaten fra NAV Kontroll en oversikt over 48 dommer som NAV Kontroll antok var berørt av rettsanvendelsesfeilen. Riksadvokaten sendte ut

brev den 30. oktober 2019 til politimestrene/statsadvokatene med direktiver om hvordan påtalemyndigheten skulle håndtere straffesaker som var berørt av rettsanvendelsesfeilen. Hvert politidistrikt ble pålagt å gjennomgå listene med anmeldelser som riksadvokaten hadde mottatt fra NAV Kontroll for vurdering av om lovanvendelsesfeil tilsa at sakene skulle henlegges som intet straffbart forhold. I brevet var også vedlagt listen mottatt fra NAV Kontroll med de til da 48 kjente mulig uriktige dommene og hvor hvert politidistrikt ble pålagt å vurdere om det heftet lovanvendelsesfeil med dommene. Det ble også i brevet gitt pålegg om tilbaketrekking av fullbyrdelsesordre og ordre om soningsavbrudd ved eventuell påbegynt soning. Eventuelle etterlysninger måtte avlyses. I saker hvor det måtte være avsagt dom på bot eller utferdiget forelegg, skulle melding om boten ikke sendes Statens innkrevingsentral til innkreving. Var melding sendt, skulle fullbyrdelsen stanses dersom boten ikke allerede var betalt. Det ble videre gitt pålegg om at eventuelle forelegg skulle oppheves til gunst for siktede, jf. straffeprosessloven § 258. Dersom anmeldelser var henlagt skulle henleggelsesgrunnlaget endres til intet straffbart forhold. Strafferegistrene skulle også endres slik at de avspeilet korrekt henleggelsesgrunnlag.

I brevet ble uttalt at de uriktige dommene måtte søkes gjenåpnet, jf. straffeprosessloven § 392 annet ledd. Det ble samtidig gitt instruks til politidistriktene om at de domfelte og deres forsvarere skulle innkalles til en samtale. I brevet ble det forutsatt at gjenåpningssakene fra politiets side skulle sendes på vanlig måte via statsadvokatene til riksadvokaten og det ble satt frist for dette til 15. desember 2019.

4. Arbeidet med identifisering av uriktig straffeforfølgning

Etter riksadvokatens brev av 30. oktober 2019 foretok også domstolene undersøkelser. Dette gav som resultat at Domstolsadministrasjonen oversendte den 8. november 2019 til riksadvokaten en liste med 37 mulig uriktige dommer. Dertil kommer at NAV Kontroll i ettertid har identifisert ytterligere dommer utover de 48 dommene som først ble oversendt riksadvokaten. Etter nærmere gjennomgang er enkelte av dommene som ble oversendt fra Domstolsadministrasjonen tatt bort fra listen

I riksadvokatens brev av 30. oktober 2019 til politimestrene/statsadvokatene ble det uttalt at politidistriktene måtte foreta en selvstendig gjennomgang av egne saker i tillegg til gjennomgangen av de vedlagte listene fra NAV Kontroll. Senere har setteriksadvokaten ved brev av 27. november 2019 gitt instruks og veiledning til politidistriktene/statsadvokatene om fremgangsmåter for identifisering av anmeldelser fra NAV. Det har vært gjennomført og gjennomføres fortsatt omfattende undersøkelser ved hvert politidistrikt for å spore opp alle saker med urettmessig strafforfølgning på grunn av rettsanvendelsesfeilen.

5. Prosessen med gjenåpning

Ved setteriksadvokatens brev av henholdsvis 27. november og 17. desember 2019 til politidistriktene/statsadvokatene er det gitt retningslinjer for prosessen med gjenåpning. På statsadvokatnivå er arbeidet organisert ved at sakene oversendes fra politidistriktene til de lokale statsadvokatembeter og derfra til Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, som er gitt en sentralisert landsdekkende funksjon med å kvalitetssikre innstillingene og sikre likebehandling. Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter er blitt styrket med to statsadvokater til dette arbeidet som nå er i virksomhet.

Arbeidet med identifisering av urettmessig strafforfølgning i politidistriktene har vist seg å være mer omfattende og tidkrevende enn man først forestilte seg. Ved setteriksadvokatens brev 17. desember d.å. er det gitt fristforlengelser, og da slik at politidistriktene er gitt en endelig frist for gjennomføringen til 20. februar 2020. Samtidig er det understreket at politidistriktene og

statsadvokatene så snart som mulig skal oversende innstilling om gjenåpning for allerede kjente dommer dr utenlandsoppholdet i sin helhet har skjedd i EU(EØS-land. Situasjonen er også den per 11. desember d.å. at 9 av de 78 domfelte som nevnt ovenfor selv har begjært gjenåpning for Kommisjonen for gjenopptakelse. Videre har to domfelte begjært gjenåpning av dommer som gjelder eksport av barnetrygd, omsorgsstønad og kontantstøtte til EU/EØS-land. Disse sakene vil bli behandlet fortløpende av påtalemyndigheten og som vil slutte seg til domfeltes begjæring om gjenåpning helt eller delvis der det er på det rene at det foreligger rettsanvendelsesfeil.

Setteriksadvokaten antar også å kunne oversende et utvalg dommer med begjæring om gjenåpning til Kommisjonen for gjenopptagelse i januar, og deretter vil dommer bli behandlet fortløpende de neste månedene.

6. Utenlandsopphold i EØS-området før 1. juni 2012. Andre stønadsformer enn arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger

Under påtalemyndighetens oppryddingsarbeid er det foreløpig lagt til grunn at den nevnte rettsanvendelsesfeilen kun hefter ved anmeldelser i tilknytning til utenlandsopphold i EU/EØS-området i tid etter 1. juni 2012 som reguleres av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21. Rettstilstanden under den eldre trygdeforordning 1408/71 anses som uavklart.

Videre har riksadvokaten oppfattet rettstilstanden knyttet til andre trygdeytelser enn arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger i forbindelse med utenlandsopphold i EØS-området så vidt usikker at det ved brev av 31. oktober 2019 til statsadvokatene/politidistriktene ble uttalt at alle anmeldelser fra NAV Kontroll om slike forhold midlertidig stilles i bero inntil det kan gjøres nærmere kvalifiserte vurderinger. Dette gjelder for eksempel anmeldelser for mottak av dagpenger mens vedkommende har oppholdt seg i annet EU/EØS-land.

I brev fra riksadvokaten av 30. oktober 2019 til Arbeids- og velferdsdirektoratet viser riksadvokaten til det ansvar som følger for offentlige myndigheter ved å inngi anmeldelser mot enkeltpersoner og riksadvokaten ber direktoratet sende riksadvokaten en rettslig betenkning som underbygger at 1. juni 2012 er avgjørende skjæringspunkt. Samtidig ba riksadvokaten direktoratet klargjøre om andre sakstyper enn arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger omfattes av forordningen og beheftet med tilsvarende feil.

De juridiske redegjørelser som riksadvokaten anmodet Arbeids- og velferdsdirektoratet om i brev 31 oktober 2019 er p.t. ikke mottatt. Det oppnevnte granskningsutvalget har fått oppgaven å utrede de aktuelle problemstillingene i tilknytning til rekkevidden av EUs trygdeforordning gjeldende før 1. juni 2012. Granskningsutvalget har frist til 1. juni 2020, men Arbeids- og sosialdepartementet har i brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen 19. november 2019 uttalt at utvalget vil avgi en egen vurdering av rettstilstanden før 1. juni 2012 i god tid før 1. juni 2020. Arbeids- og velferdsetaten hare ved brev av 4. desember 2019 meddelt riksadvokaten at direktoratet vil avvente med å sette i gang et eget arbeid med gjennomgang av situasjonen før 2012, før granskningsutvalgets vurdering foreligger. Når det gjelder rekkevidden av EUs trygdeforordning overfor andre ytelser enn arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger, har setteriksadvokaten oppfattet det slik at NAV fortsatt arbeider med å vurdere disse tema. Setteriksadvokaten avventer en slik redegjørelse og tilføyer at ovennevnte uavklarte juridiske spørsmål vil i nærmeste fremtid bli reist og behandlet i tilknytning til avsatte dommer.

(sign)

Vedlegg:

Tabell med oversikt over mulig uriktige dommer på grunn av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21, datert 16. desember 2019

Gjenpart:

Justis- og beredskapsdepartementet